

Sygn. akt I UK 209/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Anny S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
z udziałem zainteresowanego Powiatowego Lekarza Weterynarii w T.
o zwrot nienależnie pobranej emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 grudnia 2010 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 9 lutego 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

W niniejszym stanie faktycznym ubezpieczona od 30 marca 2001 r. prowadziła działalność gospodarczą. Ponadto wnioskodawczyni z tytułu pracy świadczonej na podstawie umowy zlecenia zawartej z Powiatowym Inspektorem Weterynarii w T. na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej uzyskała następujące kwoty: w 2006r. - 53.730,50 zł (z

tego: koszty uzyskania przychodu -10.746,10 zł, dochód - 42.984,40 zł) w 2007 r. - 55.018,60 zł (z tego: koszty uzyskania przychodu - 11.003,72 zł, dochód - 44.014,88 zł). Wnioskodawczyni na mocy postanowień umowy była zobowiązana do sprawowania nadzoru nad ubojem zwierząt rzeźnych, badania mięsa zwierząt łownych i pobierania próbek do badań. Strony ustaliły, iż od wynagrodzeń wypłacanych na podstawie umowy, nie będą opłacane składki na ubezpieczenie społeczne.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. wydał w stosunku do Anny S. w dniu 12 listopada 2008 r. dwie decyzje, dotyczące rozliczenia emerytury w związku z osiągniętym przychodem w roku 2006 i 2007 i zobowiązał ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za 2006 r. w kwocie 16.812,12 zł. a za rok 2007 w kwocie 16 875,36 zł.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rozpoznał sprawę z udziałem jako zainteresowanego Powiatowego Lekarza Weterynarii w T. i wyrokiem z dnia 5 czerwca 2009 r. zmienił obie decyzje organu rentowego i ustalił, że Anna S., nie ma obowiązku zwrotu świadczeń emerytalnych za okresy od 1 stycznia 2006 r. do 31 grudnia 2006 r. oraz od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2007 r. Sąd Okręgowy, analizując treść art. 104 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uznał, że do limitu przychodów, wpływających na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń nie jest zaliczane każde przysporzenie majątkowe, lecz tylko takie, które uzyskane zostało z działalności objętej obowiązkiem ubezpieczenia. Od kwot, wypłacanych wnioskodawczyni na podstawie umowy zlecenia, nie były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne, zatem nie można zaliczyć uzyskanych z tego tytułu kwot na poczet przychodu w rozumieniu art. 104 ust. 1.

W apelacji od powyższego wyroku organ rentowy wnosił o jego zmianę i oddalenie odwołania, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności art. 104 ust. 1, 1a, 2 i 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.)

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 9 lutego 2010 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie, stwierdzając, że

przepis art. 104 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) wymaga analizy w szerszym zakresie, niż tylko dotyczącym ust. 1, jak to uczynił Sąd Okręgowy. Zgodnie z ust. 1 i ust. 1a tego przepisu, prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2. Dla emerytów i rencistów prowadzących pozarolniczą działalność za przychód, o którym mowa w ust. 1, przyjmuje się przychód stanowiący podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych. W ust. 2 stanowi się natomiast, że za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3. Wyjątek wynika z ust. 5, zgodnie z treścią którego przepisów ust. 1-4 nie stosuje się do honorariów z tytułu działalności twórczej i artystycznej. Rację ma zatem organ rentowy, twierdząc, że decydujące znaczenie ma to, czy sam rodzaj działalności podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Umowy zlecenia były zawierane przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w T. z Anną S. - lekarzem weterynarii. Umowa zlecenia stanowi odrębny tytuł ubezpieczenia zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.: Dz.U. 2009 r., Nr 205. poz. 1585 ze zm.), który stanowi, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Jak z powyższego wynika, jedyne wyłączenie, które zwalnia od zawieszenia lub zmniejszenia emerytury jest przewidziane w ust. 5 art. 104 ustawy. Wobec powyższego, skoro wnioskodawczyni była o przyczynach zawieszenia lub zmniejszenia emerytury pouczona (pkt VI, VII, VIII pouczenia, zawartego w decyzji), zastosowanie ma art. 138 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 powołanej ustawy, który stanowi, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Na powyższe orzeczenie ubezpieczona Anna S. wniosła skargę kasacyjną wskazując w niej naruszenie: - art. 2 ust. 1 i 2 i art. 16 ust. 1. ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt (Dz. U. z dnia 27 stycznia 2004 r.) w związku z art. 16 ust. 1 ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej z dnia 29 stycznia 2004 r. poprzez nie zastosowanie wyżej wymienionych przepisów, w sytuacji gdy na podstawie wskazanych przepisów w zakresie czynności wykonywanych przez lekarza wyznaczonego mieszczą się usługi weterynaryjne, których wykonywanie możliwe jest jedynie w ramach regulowanej działalności gospodarczej; - art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej poprzez jego niezastosowanie w sytuacji gdy działalność ubezpieczonej w ramach umowy zlecenia z Powiatowym Lekarzem Weterynarii miała charakter zawodowy i była wykonywana w sposób ciągły i zorganizowany; - art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez błędną wykładnię wyżej wymienionego przepisu i przyjęcie iż dotyczy on również umowy zlecenia ubezpieczonej z Powiatowym Inspektorem Weterynarii, której przedmiot jest tożsamy z przedmiotem działalności ubezpieczonej wykonywanej w ramach działalności gospodarczej ujawnionej we wpisie do ewidencji działalności gospodarczej; - art. 9 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; poprzez błędną wykładnię wskazanego wyżej przepisu, w wyniku czego niezasadnie przyjęto, iż przychód uzyskany przez ubezpieczoną w ramach zlecenia podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu; - art. 104 ust. 1 i 1a i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez błędną wykładnię - to jest przyjęcie, iż przychód z umowy zlecenia nie objętej obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym wpływa na wysokość przychodu w rozumieniu art. 104 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS; - art. 138 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 w związku z art. 104 ust. 1a i ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez błędną wykładnię powołanych przepisów, w wyniku czego niezasadnie przyjęto, że pobrane przez ubezpieczoną świadczenie było nienależnie i ubezpieczona jest zobowiązana do jego zwrotu. Ubezpieczona domagała się

uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej ubezpieczona stawia tezę, jakoby w zakresie oceny charakteru prawnego wykonywanych przez lekarzy weterynarii umów zlecenia na podstawie tzw. wyznaczenia w orzecznictwie sądowym istniała rozbieżność. W powołanych orzeczeniach przez skarżącą Sąd Najwyższy jednakże nie dostrzega rozbieżnych stanowisk w tej kwestii. W wyroku z dnia 23 czerwca 2009 r., III UK 24/09, LEX nr 518053, Sąd Najwyższy stwierdził, że wykonanie czynności w zakresie inspekcji weterynaryjnej nie stanowi samodzielnej podstawy podlegania ubezpieczeniom społecznym z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli są one wykonywane w ramach prowadzonej przez przedsiębiorcę (podatnika) pozarolniczej działalności gospodarczej (art. 13 pkt 6 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych). Z kolei w wyroku z dnia 11 sierpnia 2009 r., III UK 27/09, LEX nr 533671 Sąd Najwyższy przesądził, że stanowisko w którym przyjęto, iż świadczenie usług weterynaryjnych na podstawie umów z wyznaczenia zawartych z Powiatowym Inspektorem Weterynarii przez lekarza weterynarii, który jednocześnie pobiera świadczenia emerytalne, nie może być wykonywane w ramach działalności gospodarczej w myśl przepisów ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (j.t. Dz.U. z 2010, Nr 51, poz. 307) jest bezpodstawne, ponieważ ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych nie określa podstaw podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, gdyż samodzielnie reguluje to ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Natomiast w wyroku z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 138/08, OSNP 2010/11-12/144 Sąd Najwyższy uznał, że umowa o zarządzanie przedsiębiorstwem (spółką) lub kontrakt menedżerski wskazane w art. 13 pkt 9 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.) jako źródła przychodu z działalności wykonywanej osobiście, nie stanowią samodzielnej podstawy podlegania ubezpieczeniom społecznym z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr

205, poz. 1585 ze zm.), jeżeli są realizowane w ramach pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wyżej wskazane orzeczenia, w szczególności dwa pierwsze, rozstrzygają kluczową w sporze kwestię, czy taki podział przychodów w ustawie podatkowej (art. 13 pkt 6 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 2) kreuje podstawę podlegania ubezpieczeniom społecznym. Według skarżącej podstawą tą jest zlecenie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nawet wtedy, gdy prowadzi działalność gospodarczą i wykonanie zleceń przyjmuje do realizacji w ramach tożsamej działalności gospodarczej, jako samodzielnej podstawy podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 6 ust. 1 pkt 5). Odpowiedź jest negatywna i w tej sprawie może być wyrażona tylko w zakresie jej stanu faktycznego. W sprawie należało więc oddzielić opodatkowanie od podstawy podlegania ubezpieczeniom społecznym. Kwalifikacja, że przychód z umów zleconych przez niektóre organy władzy lub administracji (art. 13 pkt 6 ustawy podatkowej) stanowi przychód z działalności wykonywanej osobiście, nie wyłączała podstawy ubezpieczeń społecznych, którą była działalność gospodarcza skarżącej, w ramach której mogła realizować umowy zlecenia. Tak wynika z treści tych umów i takie też są ustalenia stanu faktycznego - wiążące dla Sądu Najwyższego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Innymi słowy ubezpieczenie społeczne jest pochodne od działalności (zatrudnienia) wybranej przez ubezpieczonego. Zainteresowana lekarz weterynarii wybrała działalność gospodarczą i podstawy tej w istocie się nie podważyła, jedynie wydzieliła z niej umowy zlecenia zawarte z Powiatowym Lekarzem Weterynarii, co w oparciu o przepis art. 13 pkt 6 ustawy podatkowej nie było zasadne. Poszukiwanie uzasadnienia w ustawie podatkowej nie stanowiło podstawy prawnej do określenia podstawy ubezpieczenia społecznego, gdyż podstawy ubezpieczenia określa ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych i zlecenie jest odrębne od działalności gospodarczej (art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5), jednak nie wtedy, gdy zlecenie wykonywane jest w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a tak ustalono w sprawie. Pierwszeństwo ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych należy odpowiednio odnosić również do kwestii relacji publicznoprawnej wynikającej z wyznaczenia zainteresowanej do świadczenia usług weterynaryjnych, wykonywanych pod nadzorem i w imieniu organów Inspekcji

Weterynaryjnej i przy wykonywaniu których lekarze weterynarii podlegają ochronie prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Prawdą jest, że w myśl art. 5 ustawy z 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej lekarze weterynarii wyznaczeni do wykonywania określonych czynności wykonują powierzone im czynności pod nadzorem i w imieniu organów Inspekcji. Są urzędowymi lekarzami weterynarii i podlegają ochronie przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych (art. 5, 16 i 22 ustawy z 2004 r.). Inna natomiast jest sytuacja osoby prowadzącej działalność gospodarczą, gdyż wykonuje ją we własnym imieniu, na własny rachunek, ponosząc w całości związane z nią ryzyko gospodarcze i przy jej wykonywaniu nie korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych. Takie przeciwstawienie nie jest jednak wystarczające dla potwierdzenia stanowiska, iż takie umowy zlecenia nie mogą wchodzić w zakres czynności związanych z prowadzoną działalnością weterynaryjną. Również bowiem obie ustawy o inspekcji weterynaryjnej (obecna z 2004 r. i poprzednia z 1997 r.) nie zajmują się podstawą ubezpieczenia społecznego. W przeciwnym razie należałoby przyjąć, że kreują szczególną podstawę ubezpieczenia (a nie ma w nich żadnych regulacji w tym przedmiocie) wbrew sytuacji prawnej i woli lekarza weterynarii, który przyjmuje wyznaczenie i zawiera umowę a świadczenie czynności weterynaryjnych. Domena władztwa publicznego wyrażająca się w decyzji o wyznaczeniu lekarza weterynarii do zadań inspekcji nie rozstrzyga o podstawie jego ubezpieczeń społecznych. Nie stanowi to w ogóle jej przedmiotu. Przeciwnie właśnie ta decyzja wskazuje na styk interesu publicznego i prywatnego.

Mając na uwadze wskazane wyżej rozważania oraz treść art. 104 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu (stosownie do zasad określonych w przepisach tej ustawy) w razie osiągnięcia przez ubezpieczonego przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z tym jednak zastrzeżeniem, że regulacji tej "nie stosuje się do honorariów z tytułu działalności twórczej lub artystycznej" (art. 104 ust. 5 tej ustawy) wskazać należy, że w stosunku do skarżącej spełniona została dyspozycja wyżej wymienionego przepisu. Z kolei, zgodnie z dyspozycją art. 8 ust. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, która na gruncie

polskiego porządku prawnego obejmuje ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe (art. 1 tej ustawy) i jest podstawowym aktem prawnym (*lex generalis*) określającym między innymi także obowiązujące w prawie polskim „zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym” (rozdział 2: art. 8 - art. 14 tej ustawy), „za twórcę uważa się osobę, która tworzy dzieła w zakresie architektury, architektury wnętrz, architektury krajobrazu, urbanistyki, literatury pięknej, sztuk plastycznych, muzyki, fotografiki, twórczości audiowizualnej, choreografii i lutnictwa artystycznego oraz sztuki ludowej, będące przedmiotem prawa autorskiego”. W niniejszej sprawie oczywistym jest, że skarżąca nie wykonywała czynności odpowiadających definicji „twórcy” na podstawie art. 8 ust. 7 ustawy o systemie prawa ubezpieczeń społecznych. W konsekwencji, prawo do emerytury lub renty mogło w niniejszej sprawie ulec zawieszeniu lub zmniejszeniu. Zgodnie z art. 104 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczona nie osiągała przychodów w postaci honorariów z tytułu działalności twórczej w rozumieniu art. 8 ust. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Tym samym zgodnie z art. 138 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 w związku z art. 104 ust. 1a i ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych pobrane przez ubezpieczoną świadczenie było nienależnie i ubezpieczona była zobowiązana do jego zwrotu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.